

Huszonegyedik évfolyam.

27. szám.

Debrecenben, 1901. Julius 6.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Az iskolai év bezárása után.

Megtörtént ez is országszerte. Tanulók, tanárok bucsut vettek egymástól s amazok elszéthordták a bizonyítványokat a szélrózsa minden irányában, hogy azokból a szülők gyermekeik egy évi előhaladásáról meggyőződést szerezzenek.

Az ország szeme tehát néhány pillanatra ma ismét a tanintézetek felé fordul s az esztendő más szakaszaiban egészen szokatlan sőt nem egyszer lázas érdeklődéssel olvasgatjuk a jelentéseket közoktatás-ügyünk egy évi multjára vonatkozólag.

A figyelem, gond és érdeklődés alsó, közép és felső oktatásunkra egyaránt kiterjed s itt is, ott is hangzik a kritika most szelídebben, majd élesebben, de természetesen főleg azok részéről, kikre az eredmény első sorban tartozik. A közönséges tapasztalat szerént azonban mégis kiváltképpen a középiskolák s ezek keretein belül az ugynevezett érettségi vizsgálatok azok, melyeknek eredményei országszerte legnagyobb izgalmat keltenek s a társadalom minden rétegében, vegyes értékű elbirálásban részesülnek.

És ez egészen természetes is. Közoktatás-ügyünk alsó fokán gyermekeink még rendszerént szemeink előtt vannak. Szeptembertől június végéig ugyszólva minden lépésüket napról-napra, óráról-órára figyelemmel kísérjük s a meglepetésektől meglehetősen óvva vagyunk. A szakpályákon viszont szabadabban lélegzhetünk; a mennyiben ugyanis egyfelől az öntudatos értelem s az egészséges physiologiai viszonyok között ezzel mindig karöltve járó akarat-erő, másfelől a választott pálya iránt érzett vonzalom, a mit egy komoly ifjuról mindig fel kell tennünk, elég garantiául szolgálnak arra nézve, hogy fiaink biztos lépésekben haladnak előre s helyrehozhatatlan hibák, vagy mulasztások be nem következnek.

Mindez azonban másként van a középiskolákban.

Kevés szülőnek jutott a szerencse, hogy gyermekeit itt is saját kezein vezethesse s a legnagyobb résznek be kell érnie azzal, hogy féltett kincseit idegen felügyeletre bizza s éppen abban a korban, mikor az érzelem, értelem és akarat leggondosabb egyensúlyozása volna szükséges, kénytelen belenyugodni a szülő abba, hogy nevelői szent s különben vajmi szívesen teljesítendő kötelességeiben mások lépjenek helyére.

Ilyen viszonyok között futja meg pályáját a legtöbb középiskolai tanuló. S ha a szülők aggodalma már pusztán e viszonyok folytán is indokolt, vajjon lehet-e csodálkozni azon, ha az érettségi vizsgálatokra gondolva, ez az aggodalom sokaknál ideges félelemmé fajul s az ifju egész jövője forogván kockán, apa, anya remegve várja a hírt e több jóakarattal, mint emberszeretettel kifundált tanügyi purgatorium félelmes executiójáról!

Soha se voltunk barátja szellemi téren a becézgetésnek s határozottan céltévesztett tanügypolitikának tartanók, ha az iskola munkáját játék-számba vennők s csak azért osztogatnánk könnyű szerrel a bizonyítványokat, hogy minél több legyen nálunk a középiskolát végzett ugynevezett „intelligens“ ember. Ám a helyes egyensúly mégis csak a középben van s a mennyire elítéljük a vizsgálatok vezetésében hajdan itt-ott tapasztalt lágyan bánás együgyü politikáját, éppen annyira helytelenítjük azt az animositást, mely az irgalom s igazság között helyes középútat nem tartva a tanügy terén drákói rigorosus rendszer vasvesszején túl más expedienst nem ismer.

Kimondjuk nyíltan, hogy ha rajtunk állana, mi az érettségi vizsgálatokat, mai formájokban, azonnal beszüntetnénk.

Fentebb ezt a vizsgálatot tanügyi purgató-

riumnak neveztük. Hogy az valójában, csak az tagadhatja, kinek fogalma sem az ott követelt ismerethalmaz méreteiről, sem az ifjú agy productiv képességeiről nincs. De a ki ezekkel tisztában van, az előtt nem mondunk nagyot és merészet, ha állítjuk, hogy a mai rendszer szerént azokon az érettségi vizsgálatokon ifjainktól annyit követelünk, mennyit egyen-egyen sem magunk nem volnánk képesek produkálni, sem azok a felügyelők, kiknek kezébe gyermekeink jövője letéve van. Ezt őszintén bevallani senki-nek sem derogálhat, mert ma már a középiskolákban is minden tudomány élén szakember áll s ezeknek a tudása éppen azért szaktudás, hogy a közönséges ember ismeretkörén felül álljon s a folytonosan fejlődő tudomány vívmányait ne csak figyelemmel kísérje, hanem azokat a növendékek oktatásában értékesítse. S a rendszer szerént azokon a vizsgálatokon a censorok főképpen éppen ezek a szakemberek.

Ezért vagyunk mi a mai érettségi vizsgálatoknak határozottan ellene.

Mert mint *Felméri Lajos* írja „lélektani képtelenség feltenni, hogy a tanuló minden tárgyat egyforma kedvvel tanul; hogy erőkiadása ismeret-bevételével mindig egyenes arányban van: szóval, hogy mennyiség- és minőségre nézve mindnyájan minden tárgyban egyforma előmenetelre birjanak jutni. Ime ez a képtelenség szülte azt a nagy hibát, hogy iskoláink tanrendjében

mindenkit kivétel nélkül mindenre ráhajszolunk. Omnes eodem coguntur! Ez a ráhajszolás nemzi mindennap a túlterheltséget. A nagy bajnak tehát első sorban nem is a sok tantárgy, hanem az uniformitás a forrása.“

Azt pedig ne gondolja senki, hogy ha az érettségi vizsgálatok megszűnnének, azokkal együtt azonnal vége lenné a világnak, vagy legalább is vége Magyarországnak! Hajdanában is csak voltunk valahogy, holott akkor az érettséginek nevét se ismerték. S mikor később gymnasiumaink jogot nyertek arra, hogy növendékeiket érettségi vizsgálatoknak vessék alá, eleinte egy ideig még azután sem voltak megszabva sem az anyag mennyisége, sem a vizsgálat tárgyai, hanem ezeket a vizsgálatokat a tanügyi hatóságok rendeletileg és esetről-esetre szabályozták. Mai alakjában az érettségi vizsgálat *porosz* találmány s genezise 1788-ra vihető vissza. Poroszország után mentek a többi apróbb német államok a 19. század második tizedében, onnan vette át e vizsgálatokat Ausztria 1849-ben s innen került hozzánk az 50-es években. *De Angliában ma sem ismerik*, legalább a nálunk divatos formájában nem! S mi a kiket különben is unos-un-talan a németek utánzásával vádolnak, ha már egyáltalán nincs elég bátorságunk magunk előtt új mesgyét törni, miért nem követjük az angolok példáját?

Tudva van ugyanis, hogy az angol közép-

TÁRCA.

A perikopa-kérdés.

E cím alatt a „Debr. Prot. Lap“ f. évi június 1-i számának tárcarovatában Lic. Dr. M. Schian dalkauai lelkész „Wider die Perikopen“ című munkáját ismerteti Dr. Masznyik Endre pozsonyi ág. hitv. ev. theol. akadémiai igazgató, kivonatolva a szerző gondolatait, de a melyeknek kritikájukba nem szándékozott belebocsátkozni, ígéretet tevén azonban arra nézve, hogy ha e b. lap olvasói e kérdéshez hozzászólnak s ez által érdeklődésüknek kifejezést adnak: örömmel közzé fogja majd a szóban forgó kérdést illető saját nézeteit is tenni.

Nos hát én ezennel hozzászóllok a kérdéshez, mint a mely engemet, mióta csak tanári katedrámon ülve a homilétikát is tanítom, tehát 1879. óta folyton nagyon közelről érdekel, mel et hallgatóim előtt évről-évre behatólag szoktam fejtegetni, s melyről valamikor a múlt század 80-as éveinek első felében, mint még ifjú theologiai tanár, a debreceni ev. ref. egyházmegye Derecskén tartott lelkészi értekezletén „Az egyházi év menete szerinti prédikálás“ cím alatt felolvasást is tartottam.

Semmi sem volna rám nézve könnyebb, mint könyvtáramban bekötve álló régi egyházi lapjaim közül kikeresni azt az évfolyamot, melyben az a felolvasásom

napvilágot látott, a mikor tartásának idejét is abszolút pontos ággal közölhetném. De nem akarok abba most bele se nézni, hogy egyik vagy másik gondolata, kifejezése meg ne vesztegesse fejemet, tollamat, hogy tehát tárgyamról föltétlen szabadsággal írhattak.

Annnyit azonban előre is jelzenem kell, hogy e kérdésben akkor kifejezett nézeteim azóta sem módosultak, még kevésbé változtak. Akkori hosszabb felolvasásomnak távol jövőből, messziről jövő visszhangja lesz ez az én mostani cikkem. Nem éreztem eddig semmi szükségét annak, hogy korábbi nézeteimen e tekintetben csak egy szemernyit is változtassak.

Jelezni óhajtom továbbá azt is, hogy én Lic. Dr. Schian, Dr. Masznyik által ismertetett művének gondolataival egyáltalában nem akarok foglalkozni; az ő, perikopa-ellenes nézeteivel általában egyetértek, de mert reám, a református theologusra nézve a kérdésnek általa fejtegetett szempontjai inkább csak elvi jelentőségű, s nem gyakorló lelkészi működésemet illető szempontok, hogy úgy mondjam, nem égető kérdések: én a perikopa-kérdést az említett tárcacikkben levő tárgyalási módtól egészen elütő szellemben fogom tárgyalni.

Mi is hát az a perikopa? Az a bibliai szakasz, melyet az ág. hitv. evangélikus, az anglikán, a római katolikus, a görög katolikus s a görög keleti egyházakban az istentisztelet folyama alatt, mint liturgiái alkatrészt, fel szoktak olvasni; melyet e célra az illető egyházak már időknél előtte kötelezőleg állapítottak meg a liturgikusokra nézve, de a mely az ágostai hitv. evangélikus

iskolai oktatás terén nemcsak bifurcatio-val, hanem Isten tudja, hányféle furcatio-val találkozunk s a különböző fajú középiskolák újjászervezését 1869. aztán az 1873. és 1874. évi törvény-cikkek rendelték el. De mindezen középiskoláknak van egy meglehetősen közös jellemvonásuk s ez nem más, mint az, hogy „a vizsgálatok szóbeli része kevésre megy; s legnagyobb részük írásban történik.“ Az érdemjegy minémüsége a legtöbb iskolában a szorgalomszaki előmeneteltől függ s még ott is, ahol a mi érettségi vizsgálatunknak leginkább megfelelő bizonyítványi szigorlatokról van szó, nem hajszolják rá a tanulót a tantárgyak összegezésére, mint nálunk és a németeknél, hanem a tantárgyakat 4 csoportba osztva be, minden jelöltnek három különböző csoportból vett négy tárgyból kell kielégítőre felelnie.* Mi pedig, — mondja Felméri, „az érettségi vizsgálaton harmadfélzerte több tantárgyból vizsgáljuk növendékeinket; de a vizsgálatra 33-szorta kevesebb időt fordítunk mint az angolok, úgyhogy a legjobb esetet véve is fel egy-egy növendékünk 18—24-szerte kevesebb ideig felel egy tárgyból és mi mégis 10-szerte sőt ha kétszerannyinak vesszük vizsg. tantárgyainknak számát 20-szorta kedvezőbben osztogatjuk az érdemjegyet. Az angol középiskolai rendszernek két nevezetes és előnyös vo-

* Felméri L. „Az iskolázás jelenje Angolországban“ 2. ki-tet 193. lap

nása van: 1. a sokféleből keveset s a kevésből sokat kíván; 2. a növendékeknek bizonyos mértékű választás-szabadságot enged a különböző tantárgyak között azt tartván, hogy nem ők vannak az iskoláért, hanem az iskola érettök.“

Ilyenformán szeretnők mi, ha a mi mostani érettségi vizsgálataink átalakulnának. S csakis így merjük reményelni azt, hogy a mig egyfelől kevesebben esnek áldozataul a rendszernek, másfelől tartalmaz s az igazságot sokkal inkább megközelítő értéke leend annak a kiérdemelt iskolai bizonyítványnak. Ma azonban éppen ez a két szempont az, melyek a rendszerből kifolyólag figyelemre alig méltathatnak. Bizonyosságunk e tekintetben az elbukottak nagy száma, mely helyt-helyt a 30—40 százalékot is meghaladja, aztán az a tapasztalati tény, hogy a jelesen érettek legtöbbször már a szakpályán, de főképpen az életben nagyon is alant szárnyaló individuumokká lesznek. Igen természetesen! Mert hiszen a mai rendszer mellett a tudás a növendéknek csak emlékezőtehetségét veszi igénybe, de megfigyelő, kombináló és általánosító ereje parlagon marad s ott, a hol az igazi emberré levésre éppen ez segítene, a fényes eredménnyel érett ifju nagyon is szürkének bizonyul.

Minthogy azonban, sajnós! kevés reményünk lehet arra, hogy az itt csak általános vonásokban rajzolt rendszerváltozás nálunk rövid időn bekövetkezik, s minden valószínűség sze-

egyház nagy részében, — mert például Magyarország némely egyházkerületében már nem, — egyszersmind szövegül is szolgál az utána következő egyházi beszédhez. Ez az a perikopa-kényszer — a német Perikopenzwang, — a mely ellen írta Schian is fent említett művét, a mely ellen az ő prédikatori hivatalának lényegét értő lutheránus lelkészség újra meg újra kitörő harcokban küzd, de a melynek ősi vára, — úgy látszik, — áttörhetetlen sziklából van kiépítve a legtöbb egyházban, mert nem tud azon áttörni semminemű okos érvek hárci serege sem, kimondhatatlan kárára a testvéregyház lelki épülésének.

A perikopa-rendszer a nevezett egyházakban az egyházi év rendkívül okos, a bibliai események folyamatát összekötni akaró és össze is kötő rendszerével áll egybefüggésben, mely a váltágmunka egymás után következő eseményeire tekintettel, az egyházi év első felében, mely advent első vasárnapjától pünköst vasárnapjáig, vagy még azontul egy héttel a Szentháromság vasárnapjáig tart, Krisztus közelgő jövetelének, földreszállásának, életének, halálának, feltámadásának, mennybe menetelének, a zentlélek eljövetelének, majd ünnepnélküli felében a keresztyén élet nagy gondolatainak megfelelő szentíráti szakaszok felolvasása, illetőleg prédikáltatása elvét állítja föl és követeli meg. Erre tekintettel tüzetek már ki a perikopák.

Ha a perikopa az istentiszteletben pusztán liturgiai alkatrész gyanánt szerepel, egyszerűen mint felolvasandó bibliai szakasz, melynek tehát a maga, egy-

mással való összefüggésében az volna a rendeltetése, hogy a váltágmunka nagy tényeit és eszméit ismeresse meg az Isten tiszteletére templomban egybesereglett hívek sokaságával: csak tisztelni és melegen méltányolni tudom azt az egyházat, mely a maga híveinek lelki tápláltatásáról ilyen módon is gondoskodik. A mi magyarországi evangélikus reformált egyházunk istentiszteletében nagy fogyatkozásnak tartom én azt, hogy nem szerepel abban, ami pedig a külföldön valamennyi református egyháznál megvan: a bibliaolvasás, mint a vasárnapi és ünnepi nyilvános istentiszteletek egyik önálló liturgiai alkatrésze.

De ha a perikopa arra való, hogy az, mint fentebb mondtam, a felolvasatása alkalmával tartandó egyházi beszédnek is szövege legyen; és ha az ugyanazzal a perikopával ugyanazon lelkész részéről folyton-folyólag, sok esetben tehát évtizedekről évtizedekre ismétlődik, vagyis a szigorú perikopa-kényszer esetén: valami rettenetesebb lelki nyüggöt én annál képzelni sem tudok, s mint református theologus az igehirdetés szent erejének nevében tiltakoznám ellene, ha valaki azt, — a miről, persze, szó sincsen, — reánk akarná octroyálni. Elmondta Schian, és ő utána ismertette velünk Dr. Masznyik, hogy miért lehet és kell a perikopa-kényszer ellen tiltakozni, én tehát csak az én egyházi beszédem actualitása érdekében felhozandó érveimet akarom kissé kidomborítani. Olyan a te beszéded, mintha a levegőget vágnád, ha nincsen az, annak gondolatmenete összeköttetésben az idővel, a melyben

rént addig még nagyon sok fíjnak és szülőnek okoz keserőséget az érettségi vizsgálat, kötelességünk az illetékes körök és tényezők figyelmébe ajánlani a következőket:

Egy idő óta szokásba jött, hogy a menyiben ez kivihető, a tanárok ne osztályonként csoportosíttassanak, hanem együtt menjenek évről-évre felfele a növendékekkel. Ugy általános paedagogikai, mint didaktikai szempontból helyes szokás! Csakis így képzelhető el, hogy a tanár minden egyes tanítványát igazán s egyénileg megismeri, tudását igazságosan megállapítja, lelki világát tisztán látja s ahoz alkalmazkodik. Ám embereinket ilyen feladat betöltésére jól és okosan válaszszuk meg! Mert a nevelés egy hírneves paedagogus szerint kettős arculatu s mint olyan: *tudomány*. Másfelől az elmélet alkalmazása s mint ilyen: *gyakorlati ügyesség*! E kettő azonban nem jár mindig együtt s jaj! annak a generációnak melynek sorsa egész gymnasiumi pályafutása alatt olyan tanárhoz van kötve, kit az Isten átadói képességgel, tehát gyakorlati ügyességgel nem áldott meg! A régi rendszer szerint ez a baj nem volt annyira veszedelmes, mert az egyik tanár átadási képességének a hiányait helyrehozta a következő évben és osztályban tanító tanár ügyessége. Az újabb rendszer szerint ez a megkorrigálás egyszerűen ki van zárva. S a keserű tanuság majd csak az érettségi vizsgálaton fog evidenssé lenni.

Nézetünk az, hogy az alsóbb osztályok vezetése kivétel nélkül mindig olyan kezekbe tétessék le, melyek az alapok megvetésére kiváltképpen alkalmasok. Személyekre nem célzunk, de kimondjuk, hogy az elemi ismeretek közlésére nem minden okleveles tanár kvalifikált. Már pedig, ha egy olyan tantárgyból, mely végig vonul az egész középiskolai tanfolyamon, a 3. 4. osztályban a gyermek a szükséges alapismereteket el nem sajátította, az a tantárgy arra a gyermekre nézve később kinos, útált és gyűlölt telherré válik s belőle az érettségi vizsgálaton okvetlenül elbukik. *Ez is egyik oka az elbukottak magas percentualis számának*. Sokkal nagyobb baj, mint némelyek gondolják!

Kánt mondotta, hogy a gyermeket a menyire lehet mindig a jobb helyzetbe kell bele nevelni. Ne felejtjük ezt s akkor lelkiismeretünkkel könnyű lesz a számadás.

Debrecen, 1901. július 1.

Eröss Lajos.

TANÜGY.

„Népiskolai felügyelő a debreceni egyházban.”

Ilyen cím alatt jelent meg e becses lap „különfélék” rovatában egy rövid lélegzetű cikk.

Ugy a tárgy fontosságára, mint a cikkből nyilván kitétsző felfogásra tekintettel, szükségét látom annak, hogy a szóban forgó dologgal foglalkozzam.

beszél, a körülményekkel, a melyek közt hived vannak, a korszellemmel, a jelent mozgató nagy eszmékkel, a melyek közt él, a melyek kiáltanak hozzád s követelik tőled, hogy az evangéliom lelke szerint te is beszélj róluk, és egyedül csak róluk beszélj. De nem lehet, mert textusod, a perikopa, más eszmekörben való mozgásra kényszerít. Ha mégis beszélsz, beleerőszakolva egyházi beszédedbe olyasmit, a mi ninesen meg annak szövegében; vétettél akkor a homilétikának azon törvénye ellen, mely szövegszerűséget követel. Képzhető-e rettenetesebb lelki gyötrellem, mint azé a lelkészé, kinek faluja legnagyobb részében leégett, vagy elsodorta a hivek javait a pusztító árvíz, és neki prédikálnia kell a magvetőről, vagy a tiz szűzről szóló evangéliumi szakaszok alapján!? Nemzedet védangyalát, nagy királynénkat orgyilkos kézzel megöli egy elvetemedett szörnyeteg, s neked akkor esetleg a Krisztus által e világba behozott egyetemes szeretetről, a keresztyén felebaráti szeretet szent eszméjének diadaláról kellene beszélned! Képes vagy reá?!

És én mégsem vagyok ellensége a perikopának, ha annak rendszerét magunk állapítjuk meg magunk részére, tekintettel mindenekelőtt az egyházi évre. Az egyházi évnek ünnepi felében, az ünnepnapok közötti vasárnapokon egy helyesen és értelmesen gondolkozó homiléta bizonyára más szövegek alapján fog prédikálni, mint az egyházi év ünnepnélküli felében. Akkor inkább Jézus élettörténetének eseményeivel, ekkor meg inkább a keresztyén élet nagy eszméivel foglalkozik; akkor in-

kább arról beszél, hogy Jézus mit tett *érettünk*, ekkor pedig inkább arról, hogy Jézus mit tesz *mi bennünk*? És azt tervzerüleg haladva, fokozatosan előre menve kell végezni. A biblia, az újtestamentom kimeríthetetlenül gazdag e célra, s gazdagságában bőven megengedheti, hogy akár minden évre új — mondjuk: szabad perikopa, — tehát szabadon választott szöveg-rendszert állapítsunk meg magunk számára.

Mert az valami hallatlan gondolati összevisszaság, ha valaki virágvasárnap Jézus Jéruzsálembe való bevonulásáról, nagypénteken haláláról, husvétkor feltámadásáról beszél, a mi eddig teljesen rendben van: a husvét utáni első vasárnapon például a pénz szerelméről, a másodikon a mértékletességről, a harmadikon Isten nevének tiszteletben tartásáról, és így tovább ilyen, egymással semminemű benső egybefüggésben sem levő tárgyakról prédikál. A kaleidoskop minden rázásra más színvegyületű képeket mutat; az ég magassága felé irányzott teleskopban pedig a kifeszített boltozat csodás alkotásait szemlélhetjük. Ugyan melyik már a szebb és a nagyobb?! Ügyeljünk mindenestre, hogy prédikációink ne legyenek kaleidoskopszerű képek, de láttassuk azokban a mennyei rejtelmek világának csodás összetartozandóságát.

Tudom, hogy azonnal elém áll az ellenvetés: de hiszen nem számíthatunk előre gyülekezetünknek, főként momentán-szükségeire, s így, előre megállapított gondolatmenetünkhöz levén kötve, újra csak nem lehet

A népiskolai felügyelői állás szervezése — a ref. egyházban bárhol — új dolgot jelent; * a mint ez köztudomásu is. Gondolom, csak ott lehet szó e felügyelői állások szervezéséről, hol, mint Debrecenben is, ötvenen felül van az osztályok és tanítók száma.

Egy két tanítós, falusi viszonyokra ez új állás kreálása nem illik; a törvényesen kijelölt iskolaszéki elnökök mellett nem is volna indokolt.

Hogy azonban olyan nagy egyházban, hol 50, nemsokára 60—70 iskola s ugyanannyi tanító van, mint Debrecenben, csakugyan szükség van oly közvetlen, mindig kéznél levő, feladatát nemcsak szórakoztató változtatásnak, hanem hivatalos kötelességnek tekintő felügyeletre: ezt készséggel beismerik első sorban magok a tanítók, kik, hogy teljes legyen a kép, épen 7 év óta sürgetik a felügyelői kérdés fontosságát s annak minél gyorsabb megoldását.

Harmadéve, tehát a hivatolt cikk megjelenése előtt, már egy vastag füzetet kitevő memorandummal áll elő a debreceni tanítótestület, hol a felügyelet kérdésében határozott tervezettel lép elő s népiskolai ügyünk bajunk sok, reformálásra szoruló részén kívül e kérdéssel eminenter foglalkozik.

Hogy aztán e memorandum, vagy a „Debr. Prot. Lapban“ később megjelent, hivatolt cikk, vagy a véletlen okozta szükség befolyásolta-e a felügyelői kérdés megoldásával hivatalosan foglalkozni kényszerített egynek, az a dolog lényegére — szerintem — édes keveset tartozik.

A kérdés főrésze, a megoldás *mikéntjén* fordul meg. S a legfőbb bajt az okozná, ha nem a dolog tárgyi természetét szerint bírálják el az illetékes elöljárók a helyzetet; ha a népnevelés előbbvitelének, előbb mozdításának, mint megállható *egyetlen* célnak

* H.-M.-Vásárhelyt sem véve ki.

szó egyházi beszédeink actualitásáról, idő- és alkalomszerűségéről.

Gyöngé ellenvetés, melylyel könnyen elbánhatunk.

Nem akarunk mi soha valamely, bárki, tehát akár önmagunk által is megállapított rendszernek szabad lélekzetvételre sem jogosított rabszolgái, a betű, a rovatozott iv, a sablon emberei lenni. A magam által saját fegyveremre állított korlátot időnként miért ne dönthetném le, ha Isten az ő Szentlelke által arra figyelmeztet, hogy most valami másról kell prédikálnom, mint a mely tárgyat korábban kigondoltam?!

Ezeket a gondolatokat ébresztették föl én bennem Schian Dr. Masznyik által ismertetett művének gondolatái, s jól esett azokat e b. lap olvasó közönsége előtt elmondanom.

Élénk érdeklődéssel várom most már Masznyik barátom cikkét. Az ő provocatiójára előléptem én, és ő megígérte, hogy ha valaki hozzászól e kérdéshez, ő is közzé fogja tenni arra vonatkozó nézeteit. En könnyű fegyverekkel akartam belemenni a harcba, mint a mely az én egyházamnak nem lét-, nem életkérdése: a testvér-egyház nagytudományu tanára bizonyára erős harci fegyverzetet ölt magára, hogy megverje Schiant, s még jobban megverjen engemet. Vagy tán éppen egy harc-sorban állunk?!

Nekem egyelőre mindegy. Ha kell, szívesen állok további szónak is.

Csiky Lajos.

a háttérbe szorításával egyéni célok szolgáltatnának. Vagyis magyarul szólván: ha e felügyelői állás szervezésénél egy talált gombhoz varrnánk kabátot.

Ez már nagy baj volna; noha van reményem, hogy e baj nem következik be.

A megoldás helyes mikéntje magától kidomborodik az olvasó előtt, ha ismeretes lesz az a helyzet, melyben a debreceni református népiskolák vannak, — mai napság.

Ez a helyzet a következő:

Van — mondjuk kerek számban — 50 iskola, ugyanannyi tanító. E félszáz iskolára felügyel egy ember, ki első sorban lelkész tartozik lenni egy 50 ezer lelket számláló egyházban, s csak másodsorban lehet iskolaszéki elnök.

Tegyük fel, hogy a hét egyik felében, tisztán lelkészi, másik felében tisztán iskolai teendőket végez: hónapok kellene ahhoz, hogy a városban szerte szórt iskolákat csak egyszer is meglátogassa. Megjegyzem, hogy ugyanakkor más, a népiskolával szoros kapcsolatban levő teendőt nem végezhet. Ilyen, hogy többet ne említsek a 6000 tanköteles szülőivel való érintkezés.

De a felügyelet vajon csak abból áll-e, hogy vizsga szemekkel fürkészve, a tanterem négy különböző sarkába tett hőmérővel a tanító által fűtetett iskola terem hőmérsékletét vizsgáljuk, mint azt már egy létező népiskolai felügyelő tette; avagy óránk peremutatóját nézve a négy perces késésre figyelmeztessük a tanítót, a mint ez szintén megtörtént?!

Távol legyen! Ilyen tanügy-fináncra, vagy a mint épen e felügyeleti kérdés megoldására kiküldött nagy értekezleten egyik jeles főgym. tanár talá'osan megjegyezte: ilyen „tanügyi pápára“ semmi szükség nincs.

Ime, ennyiből már látszik a távol szemlélő előtt is, hogy a minden egyházközséget egy kalap alá fogó, ide vágó törvény, az iskolaszéki elnöki intézmény dolgában, — sok másban is — reformálásra szorul s különösen, hogy ez egy embernek t. i. az isk. széki elnöknek, legnagyobb rátermettsége egyéni magas qualificatiója, legnagyobb buzgósága mind nem elégséges arra, hogy ilyen nagy számmal, a maga által ohajtott mértékben elbánni képes legyen, mert nincs fizikai ideje hozzá.

Most tervbe van véve, felig meddig meg is csinálva, hogy az iskolaszéki elnöknek mindenben helyettesül (törvény szerint ez nem is lehet) egy iskola felügyelői állás szerveztetik. Ez állás betöltője végezné az elnök irodai teendőit, látogatná az összes iskolákat a lépten nyomon jelentkező bőbeszédű szülők kérését ügyét baját ellátná, a most 50 tanító által vezetett 90—100 ezer rubrikával bíró anyakönyvet, továbbá a törzskönyvet vezetné, a tanköteleseket nyilvántartaná s még ezenfelül az iskolák beléletét tanulmányozva, a tanítókat irányítaná, az iskolák színvonalát a korrall emelné, vinné stb., ráadásul pedig a „Csapókertnek“ nevezett külvárosban a vasárnapi és ünnepnap isteni-tiszteletet végezné.

Képes erre egy ember? Ha sárkány tejet ivott, még akkor sem!

Ismét kérdelem, mit tartozik az a dolog lényegére, ha ez az egy ember akár lelkész, akár tanár, akár tanító?

Talán abban az esetben lehetne lényeges — (bár ez is csak rész-kérdés) — a felügyelő lelkészjellege, ha a Csapókerti istentisztelet végzését is teendőihez számítva, tekintjük a kérdést.

De én Uram és én Istenem, hát nem elég nagy,

sőt túl nagy munkatér egy ember számára a debreceni reform. egyház összes s folyton szaporodó nagy számu népiskolája? Nem elég fontos a népiskola az egyház *fennmaradására*, hogy teljesen elválasztva ennek ügyét minden mellék céltól, tisztán magának a népiskolának egész embert adjunk és pedig annyit, a mennyi elég arra, hogy egyházunk ez élet gyökerét kellő nedvességgel elláthassák, nehogy a törzs véznává satnyulható állapotán lessék meg a vezérkertésznek elégtelen volta.

Ez az intentio vezérelje az illetékes köröket: bizonyosságát adja a debreceni tanítói kar, hogy egy cseppet sem fogja bánni, ha akár lelkész, akár tanári minősítésük lesznek is azok a felügyelők.

Hogy teljes legyen a kép, a vázolt helyzeten kívül, van még egy másik álláspont. Ez a tanítóké.

S ez ebből áll: osztassanak fel az iskolák a közgazgatási kerületeknek megfelelőleg hat csoportba. Minden csoportba 9-12 iskola jutván, e csoportok élére egy egy igazgató-tanító állítassék. Az igazgató tanítók a magok kis körében végzik az általuk ellátható összes teendőket, az iskolák látogatásától kezdve a székek srófjának a megigazittatásáig, az iskolaszéki elnöknek közvetlen rendelkezése alatt állván.

Hogy e kisebb csoportok mennyivel könnyebb mozgásuak minden tekintetben, mint az egész nagy massa, minden micsoda pezsgő tanügyi élet fejlődhetik ki ily felosztás mellett: annak megítélését a m. t. olvasóra bízom; részletes fejtegetésekbe, már is kissé hosszúra nyult hozzászólásomban nem bocsátkozhatom.

Mindössze még csak az anyagi oldaláról kívánok annyit megjegyezni, hogy e hat igazgató-tanítónak fizetési többlete (a 400 kor.) tenne ki annyit, mint a mennyit magában a kreált felügyelői álláshoz kötött jövedelem (4800 kor.) tesz.

Más kérdés talán, hogy az eredmény is egy lenne?!

Szerintem ez nem is kérdés.

Végül még csak egyet.

Szóba került e b. lapok idézett cikkében a *simultán* iskolák felügyeleti kérdése is s itt hivatkozás történt Poroszországra.

Engedtessék meg nekem, hogy községi és állami iskoláinkat: *simultán* iskoláknak nevezzem, vagy legalább azokhoz hasonlítam s emlékezetbe hozzam, hogy p. o. a budapesti 700 simultán iskolában 70 nem lelkész jellegű, hanem tanítóképesítésű ember ügyel és igazgat egy, a mi iskolaszéki elnökünkhöz iskolákra vonatkozó funkciójában hasonló culturtanácsnok felügyelete alatt.

Vajon mennyivel vannak hátrább az állami, vagy községi iskolák, mint a mi református iskoláink?

Nem volna érdektelen dolog tudni.

Szóval van előttünk kipróbált út, hazai földben termett, miért ne követnők?*

Debrecen, 1901. Jun. 26.

Csurka István,
ev. ref. tanító.

* E már hosszabb „lélegzetű cikke” csak pár szavunk van. Nem emlékszünk hogy valaha akár e lapban, akár másutt a tanítói kar említett memorandumának létezéséről, tárgyalásáról olvastunk volna. Arról a speciálitásról sem volt tudomásunk, hogy a presbiterium a felügyelői állást a csapókereti lelkészi állás szervezésével kívánja kombinálni. A hír nem is igen szokott a presbiteri működésekről kiszivárogni, vagy azért, mert kevés történik ottan, vagy azért, mert a nyilvánosságtól való tartózkodás rendszere még mindig erősen tartja magát. Egyébként a kérdés megoldására itt ajánlott módozat olyannak m. tatkozik, hogy teljesen méltó a vele való foglalkozásra. Szóljanak hozzá a hivatottak minél többen.

Szerk.

KÖZÉLETÜNK.

Az ócska könyvek ellen!

(Minden magyarázó bevezetés nélkül közöljük a következő hozzászólást beküldött fontos tudnivalókat:)

A)

T. c.

Bizonyára nem kerültek ki T. c. nagybecsű figyelmét az a mozgalom, mely az ócska tankönyvek kiküszöbölése érdekében több oldalról megindult és ma már nemcsak a sajtót, hanem a hivatalos köröket is nagy mértékben foglalkoztatja. E nagy fontosságú kérdés tisztán közegészségügyi szempontból lett felvetve és miután az e kérdésben leghivatottabb forum, az *Országos Közegészségi Egyesület*, szintén állást foglalt, a tisztelettel alulírott tankönyv-kiadók sem zárkozhattak el a kérdés érdemleges tárgyalása elől.

Az Országos Közegészségi Egyesület ide mellékelt hivatalos átiratában azon álláspontra helyezkedik, hogy tudományos kutatások kétségtelenné teszik, hogy az *ócska könyvek fertőző csirákat tartalmaznak*, melyek a könyvekben hosszú ideig élhetnek. Ennélfogva oly intézkedéseket tart kívánatosnak, melyek a könyvek útján való fertőzés lehetőségét korlátozzák. Az Országos Közegészségi Egyesület három ilyen intézkedést tart lehetségesnek és pedig: a) a hatóságok útján való fertőtlenítést, b) az *ócska könyvek kizárását a forgalomból*, c) oly intézkedést, mely szerint az ócska könyvek vétele és eladása között hosszabb időtartam legyen, mely elégséges arra, hogy a fertőző csirák elpusztuljanak.

Kétségtelen, hogy ezen intézkedések közül az a) és c) alatti alig vihető keresztül, a b) alatti, vagyis az ócska könyvek kizárása a forgalomból pedig oly terhet ró a szülőkre, melyeket ezek egyszerre a maguk egészében nem könnyen és nem szívesen vállalnának magukra. Igaz ugyan és kétségtelen, hogy a mi társadalmunk minden egyébre könnyebben és szívesebben áldoz, mint könyvekre: vannak, akik muló értékű szórakozásra és fényezésre két-háromszorta annyi pénzt költenek el egy csapásra, mint a mennyibe egy gyermek iskolakönyvei kerülnek, és azt látjuk, hogy mindenre telik, de a mikor a gyermek egész évi szellemi táplálékáról van szó, a legkisebb összeg is megrémíti a szülőket és inkább az ócska könyvek minden hátrányával hajlandók megbarátkozni, semhogy az új könyvek költségeit elvállalják. A mikor tehát az ócska tankönyveknek a közegészség érdekében való kiküszöbölésével foglalkozunk, tisztába vagyunk azzal, hogy ezen célból maguknak a könyvkiadóknak is kell áldozatot hozniok.

Ezért a magyar könyvkiadók következőkben állapodtak meg:

1. Azon célból, hogy az iskolai segítő egyletek a szegény tanulókat ingyenes iskolakönyvekkel minél könnyebben elláthassák, a *tanulók létszámának egy ötöde részére a tankönyveket 25% engedménnyel* bocsátjuk rendelkezésre. Erre nézve kikötjük, hogy a megrendelések egyenest a segélyegylettől, az igazgatóság láttaozásával, vagy az igazgatóságtól eredjenek. A mennyiben valamely könyvből ezen kedvezmény egy ízben már igénybe vétetett, újabb példányok kedvezményes áron csak a régiek visszaküldése arányában adhatnak.

2. Hogy a tehetősebb szülők is némi kedvezményben részesüljenek a mikor ócska könyvek helyett újakat

vásárolnak, elhatároztuk, hogy a használt tankönyveket a bolti ár 15%-áért a könyvkereskedők útján megsemmisítés céljából visszaváltatjuk. Természetesen csakis oly könyvek válthatók vissza, melyek az illető intézetben továbbra is megmaradnak és ezeknek is csak utolsó kiadásai. A könyvkereskedőket erre nézve részletes jegyzékkel látjuk el.

Nem kételkedünk, hogy a tanügyi körök, melyek paedagógiai szempontból sohasem nézték jó szemmel a rongált, piszkos ócska tankönyveket, szívesen látják, ha a könyvkereskedelemből a magarészéről is áldozatokat hoz arra nézve, hogy az ócska tankönyvek használatával járó közegészségi veszedelem fokról fokra csökkentessék és idővel egészen elháríttassék. A magunk részéről viszont arra kérjük fel t. címedet, hogy kegyeskedjék az Országos Közegészségügyi Egyesület ide mellékelt jelentését, valamint a könyvek visszaváltására vonatkozó ajánlatunkat a tanulóknak és szülőknek tudomására juttatni.

Budapest, 1901. május havában.
Kiváló tisztelettel

A Magyar Tankönyvkiadók.

* * *

B)

Méltóságos

Müller Kálmán Dr. miniszteri tanácsos urnak
az Országos Közegészségügyi Tanács elnökének stb.

Budapest.

Méltóságod az ócska könyvek közegészségi ártalmának kérdésében az Országos Közegészségügyi Egyesület véleményét óhajtotta megtudni és szíves volt e kérdés elbírálására egyesületünket felkérni.

Egyesületünk külön bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására, majd utóbb ezen bizottság összeolvadva iskolaegészségügyi szakosztályunkkal, több ülésben vitatta meg a kérdést.

Beható eszmecsere után elhatározta e bizottság, hogy a kérdés mélyére hatol, és hogy több irányú kutatásokat eszközöl. Ez okból az iskolaorvosoktól adatokat szerzett be az iránt, hogy az ócska tankönyvek mily mértékben vannak használatban, továbbá fölkerlte Bukovszky György dr. urat, a székes-fővárosi központi fertőtlenítőintézet igazgatóját, hogy a különböző könyvek fertőtlenítését tegye tanulmánya tárgyává, végül felkerlte Krausz Arthur dr. urat, a székes-fővárosi bakteriologiai intézet orvosát arra, terjesztené ki vizsgálatait az irányban, hogy a mesterségesen fertőzött könyveken a különböző baktériumok meddig élnek.

1. alatt van szerencsénk ide mellékelni Bukovszky György dr. ur vizsgálatairól szóló jelentést.

2. alatt pedig az „Egészség“ 2-ik füzetét, melyben Krausz Arthur dr. ur vizsgálatairól számol be, s mely füzet 41-ik oldalán az iskolaegészségügyi szakosztály terjedelmes jelentése olvasható.

Egyesületünk választmánya folyó év február 22-én tartott ülésében tárgyalta a szakosztály jelentését és az ócska tankönyvekre vonatkozólag véleményét a következő pontokban foglalta össze:

1. Krausz Arthur dr. ur beható és lelkiismeretes kísérletei alapján *konstatálható, hogy az ócska könyvek fertőző csirákat tartalmaznak, melyek hosszú ideig élhetnek.*

2. Az Országos Közegészségügyi Egyesület kívánatosnak tart *oly intézkedéseket, melyek a könyvek útján való fertőzések lehetőségét korlátozzák.*

Ilyen intézkedések: a) a fertőtlenítés b) ócska könyvek kizárása a használatból és c) rendelkezés, hogy az ócska tankönyvek vétele és eladása az antiquáriusok részéről meghatározott időtartamra (vétel csak a tanév végén, eladás csak a tanév elején) szoríttassék.

a) A fertőtlenítés Bukovszky György dr. és Krausz Arthur dr. urak idevágó vizsgálataik alapján teljesen lehetséges gözzel, mint ez időszerint egyedül alkalmas eljárással, ha az 30 percig behat. Ezen fertőtlenítő eljárás a tankönyvek értékét nem csökkenti érzékenyen, kivéven a bőrkötésűeket; de csak azon esetben fogadható el, ha hatósági fertőtlenítő intézetben eszközöltetik és megfelelő módon a könyvben igazoltatik.

b) Az ócska tankönyvek kizárása a használatból *elvileg helyes ugyan*, de tekintettel az iskoláztatás amugy is nagy költségeire, el nem rendelhető, *hanem csak ajánlható*, annyival inkább, mivel a fenti módon eszközölt fertőtlenítés is célhoz vezet.

c) Rendelkezés, hogy az ócska tankönyvek vétele az antiquáriusok részéről a tanév végére és eladása a tanév elejére szoríttassék, szintén helyes, de viszonyaink között végrehajtása kevés eredménnyel kecsegtet.

Az Országos Közegészségügyi Egyesület választmánya az ócska tankönyvek használatának megszorítása tekintetében az itt előadott javaslatainak megfelelő kezdeményező lépéseket nem tett azért, mert csupán véleményét óhajtotta adni Méltóságodnak, mint az Országos Közegészségügyi Tanács elnökének

Hogy véleményes jelentésünket ily hosszú idő múltán terjesztjük Méltóságod elé, szolgáljon mentségünkre az hogy a kérdésnek több oldalról való tanulmányozása, mint az a terjedelmes jelentésből is kitűnik, nagy időt vett igénybe.

Budapest, 1901. május hó 7-én.

Méltóságodnak kiváló tisztelettel.

Az Országos Közegészségügyi Egyesület nevében

Dr. Gerlóczy Zsigmond,
főtákar.

Ketty,
elnök.

IRODALOM.

Ima és beszédek. Elmondattak: Kisvárdán, 1900. július 3-án a Dr. Heiszler József dombrádi ev. ref. lelkész tiszteletére rendezett ünnepély alkalmával; s Erdélyi Imre ev. ref. lelkésznek a lelkész-egyleti gyűlésen felolvasott néhány zsoltár és dicséret átdolgozása, eredeti éneke és költeménye. Kiadta a felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye. Ára 20 fillér. Tartalmas, sőt tanulmányos kis füzet. Elül közli az öröm-ünnepély jegyzőkönyvének ügyes, rátermett tollal megszerkesztett kivonatát, azután a Porzsolt Ádám e. m. tanácsbíró „szivből-szivhez“ szóló imádságát. Valóban buzgó imádság ez, mely a sziv mélyéből fakadt. Olyan szép simán tér át az általánosból az egyesre: az ő ünneplésök tulajdonképeni tárgyára, azután meg az ő, a mi jólelkű, szeretett főpásztorunkra. Harmadszorra az apostoli buzgóságu, fáradhatatlan tevékenységű, közelebb méltán ünnepelt lelkész-esperesnek Dr. Heiszlerhez intézett üdvözlő beszéde következik, a mely általánosságban, de tiszta képben, a változatokban, de aztán igaz érdemekben gazdag életnek rajza is. Negyedik helyen a Dr. Heiszler válasz-beszéde áll. Egy bölcselő elme mélységes, de komor gondolatai. Vagy talán egy nagykoru, sok csa-

lódások után megvénhedett ember előtt nem is annyira csak komor gondolatok azok már, mint inkább igazságok. Olyan fájó érzést támaszt lelkünkben annak olvasása, hogy „hallásának megnehezülése miatt meg lett fosztva a gyönyörtől, hallhatni ama lelkes szavakat.“ Istenem! mivé lesz az ember. Lelke bús komorságával, fájdalmával panaszkodik, hogy ez a kor, melyben neki még élni kell, többé nem az ideálok kora. Az anyag, a muló érdek minden! Az elvek, a mikért küzdött? Megfakultak, csak végkép el ne pusztuljanak. Ott van a presbiteri elv, egyházunknak e karakteristikus elve és jellege. Ez korunkban súlyos vereséget szenvedett. Ezzel kapcsolatban áttér a konventre, a melyről azt mondja, hogy a presbiteri elv mellőzésével alakult az és nem az egyházak egyetemének megbízásából; az egyházkerületek delegatióiból áll az. Nem úgy van?! Vajjon ez a nagy böleselő, a presbiteri egyházért rajongó lélek hogy érzi magát, mit mond a legújabb konventi események után? Különben pedig a füzetben közölt beszédét szinte szavalni lehetne. A kis füzet végül az Erdélyi Imre zoltár és dicséret átdolgozását, eredeti énekeit és költeményeit tartalmazza. A zoltárokat, dicséreteket, énekeket, azt hiszem, hogy az arra hivatott bizottság megírta. Két verse van a füzetben. Erdemes, kedves versek. Kitészik belőlök hogy a verselésre Erdélyinek van készsége s ez már diák korában is nyilvánvaló volt. A munkálkodni szerető, a munkában buzgó felső-szabolcsi ev. ref. lelkész-egyesület működésének méltó bizonyága ez a kis füzet is.

... nt.

Megjelent az ev. ref. ker. vallástan. Hiterősítésre előkészítő kate. Irta: Fülöp József, körmendi ev. ref. lelkész. Pápa, ára 40 fillér. Elemi iskolák számára egyházkerületileg engedélyezett és jutalmazott pályamű. Tartalmilag egyezik egyházkerületünk hasonló kiadványával, felölelve a ker. egyháztörténelmet, hittant, erkölcsant, sőt symbolikát, egyházszervezetet dióhéjban. Jellemző eltérés azonban, hogy ez kérdések és feleletek alakjában történik. Bizonyára alapos bírálat alatt ment át a mű, mindazáltal megkivánom jegyezni, hogy helytelennek tartom az ó- és új-szövetségi kijelentésnek azt a separálását, mely zsidó, keresztény és mohamedán vallásokat (4. l.) jöllehet régi írás alapján megkülönböztetés nélkül „egy Isten imádó vallásnak“-nak nevezi és jóval erősebb hangsúlyozást találhatna a zsidó vallásnak, melynek alapja az Istennel kötött szövetség (16. l.) s nem a törvény (5. l.), és a keresztény vallásnak egybefüggése. Szerző előtt ugyanis az 5 s következő lapokon a zsidó vallás mai történeti alakja lebeg s csak később szól a kijelentés könyvének egységéről (19. l.) Hasonlóképen sokkal erősebb hangsúlyozást találhatott volna tetzem azt a 30. lapon a Jézussal való lelki egység, az inseri in Christum, hogy tudnánk már ne pusztán bünbocsánatról és örök életéről, mint objectiv javokról, melyeket nekünk az urvacsora ábr. zol. beszélni, hanem subjective éreznök magunkat egy test tagjainak a Lélek által újonszült, ama lelki javak birtokában levő tagoknak. Persze az unitarismussal való rokonság hangsúlyozása el sem maradhat (39. k.); szintén feleslegesnek tartom például az egyházszervezet ama bő ismertetését, mely a konvent s zsinat tagjainak számát is adja, habár a választások mikéntjének ismertetése helyes is. Különösen praktikus a szertartások ismertetése (36. k.) és a rossz szokásoknak pl. verses bucsuztató, határozott elítélése. Ilyformán nagyon sokat lehetne hatni liturgiánk egység-

gesítésére. A mű világos, szabatos nyelven van írva és bizonyára építő hatása (2. kiadás) is megvan.

Lencs G.

Megjelent a tiszáninneri ev. ref. egyházkerület 1900. szept. 30. és okt. 1-2. napjain tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Szerkesztette Radácsi György. A szomszédos egyházkerület belélete élenken tűnik az érdeklődő elé a változatos tárgysorozatból, melyből különösen kiemelendő a conventi gyűlés lefolyásáról ismert „tanári fizetések rendezése“ a Vay-Mocsáry alap igénybevételével; továbbá az ev. ref. és ág. hitv. ev. egyházak egymáshoz való viszonyát rendező szabályrendelet, mely viszony négyféle lehet. 1. egy községben két külön álló gyülekezet, 2. szerződésileg egyesült anya- vagy leányegyházközségek, 3. csak csatlakozott anya- vagy leányegyházközségek, 4. szórványban élő hivek; a felső borsodi egyházmegye, „fegyelmi szabályzata“, mely a feddő ítélet templomban vagy az esperesség területén kihirdetését javasolja legfőbb büntetésül, az egyházmegyékbe áttétetik véleményadás végett stb. Különben sajnosan láthatjuk belőle, hogy baj ott is van.

Lencs G.

Külmissió. Evangélikus hittérítési folyóirat, szerkeszti Scholtz Jdön, Ágfalva. Belőle a következő igazságokról győződhetünk meg: a külmissió terén — hálá Istennek — lutheránus egyház csak lutheránus missiót pártolhat, — ez a főtétel — „a szent ügy“ tömörülésre ösztönözze a magyarországi lutheránusokat, hogy gyűléseket rendezzenek s alkossák meg az evangélikus missió egyletet, mint a lipcei missió egyik fiók egyletét. Hát, kérem ez mind szép, de egy kis magyarság is ráérne talán atyánkfiaira. Scholtz úr terjeszti „Gotthold“ naptárját német nyelven s ily forma propagandát csinál mellette a szerkesztői üzenetben: „Gotthold naptárral csak német nyelvűvel szolgálhatok... az árvaházi naptár református (?) épen így a Kis Tükör s a Téli Ujság is, a miért mi lutheránusok nem pártolhatjuk. Nem ismerem Scholtz urat, de a zöldek közül való lehet, ki „keresztény“-nek vallja magát, „hitvalláshű lutheránus“, ki a református burokat is elítéli. Hátha mi sem ajánlanánk lapját, mert lutheránus (?). — A külmissiót különben, — különösen, ha van rá pénz, szép dolognak tartjuk, még szebbnek pedig a belmissiót. A füzetben van még cikk Gróf Zinzendorfról, a hernhuti gyülekezet alapítójáról s Luther missiói elveiről.

— s. —

A reformácó világrendítő, világátalakító mozgalmanak nagyon soká nem találkozott magyar történetírója. Pedig e szellemi nagy mozgalom nálunk igen jelentékeny szerepet vitt s Magyarországon mindjárt terjesztése első idején otthont és hazát talált. Józán tétélei találtak a magyar faj józan felfogásához, a nemzeti nyelv használata az elyomatással terhes nehéz időkben nemzetiségünk egyik védbástyájává tette, annyira, hogy magyar vallás lett a neve. Politikai ellenségeink ellenszenve is csak megszerettette velünk ezt az új vallást, melynek egyszerűsége szomorú sorsunkhoz illett s melynek papjai és tanítói anyai sivar század után egy új, szabadabb tudomány gyümölcseit hozták magukkal Nyugot protestáns iskoláiból. Luther, Melancton, a rotterdami Erasmus mint találtak követőkre Magyarországon s a magyar szellem régebben aligha fejlett és bontakozott ki oly gazdagon és hatalmasan, mint a reformáció és ellenreformáció örökös sorban

egymásra zuduló vitáiraiban. Ez iratok nyers címeiben a magyar szellem erős, kiméletlen, szinte durva meggyőződése nyilatkozik és az erélyes szigorú hit elterjedését első sorban ezen erős és szigorú meggyőződésnek köszönheti. Az új hitnek éppen úgy voltak apostolai nálunk, mint 500 év előtt a másoknak s mint annak voltak szentjei, ennek is vannak ihletett patronái. A hatalmas asszonyok, a kik váraik és udvarházaik ajtaját megnyitják az egyszerű predikátoroknak, ezeknek az udvarházaknak belsejében az új hit erős és erélyes védőit névük gyermekeikben. Lorántffy Zsuzsanna egy hatalmas jezsuitával maga állt perbe. Levelezéseiben vitatkozik az új hit és régi hit tételeiről, az erélyes magyar asszonynak és matronának lélekemelő mintaképe.

A külföldi és magyar reformáció keletkezéséről és terjedéséről szól a Nagy Képes Világtörténet 119—120. füzet.

A 12 kötetes nagy munka szerkesztője dr. Marczali Henrik egyetemi tanár, ki a VII. kötetnek egyszersmind szerzője is. Egy-egy kötet ára díszes félbőr-kötésben 16 korona; füzetekenként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadónál (Révai Testvérek Irod. Int. Rt. Budapesten, VIII. Üllői ut 18.) s minden hazai könyvkereskedés útján.

Ébresztő kürt. A magyar protestáns nép számára. Irtá: Irtá: Zih Károly, békes-szentandrási 52 éves ev. ref. tanító. Ára 10 fillér. Megrendelhető szerzőnél. Ötven példányon felül darabját 8 fillérbe számítja s bérmentve küldi.

Az emberek a Jézus vallásától nagyon eltérnek. Ugy van! A vallásra nézve nehéz, megdermesztő álomba sülyedtek. Szükség van az ébresztő kürtre. Bizony, azok az álomba merültek elvégre is megköszönnek, ha valamelyes erős hangú kürt őket felébresztené. De hát nagyon megvastagodtak, megkeményedtek, eldurvultak szívöknek hurjai, hatalmas kürtre lenne szükség, a melyeknek a zugó hangján, a szív érző hurjaira rátapadt földi szenny lepatogjon s aztán teljesen meglisztuljon. De hát ilyen kürtöt megszólaltatni tán nem is volna ereje senkinek sem. Így mindnyájan csak a cél felé törekszünk. Ez a kis füzet is igyekszik a cél felé. Ha nem felette erősen, megrázólag bűg is, de mindenestre elismerésre méltó igyekezet.

A szerző a régi jó gárdából való. Hiszen 52 éves tanító. Fájdalmas érzést okoz neki azt látni, tapasztalni, hogy a világbamerülés, a hitközöny, az egyháziatlanság, a vallással nem törődés mennyire elfogta az emberi lelkeket s hogy a sok bűn, árad mint tenger. Igen, ez fáj annak a nehéz, de nemes munkában megöregedett, meleg szívé embernek s egyháza, vallása szeretetétől ösztönözött felemeli figyelmeztető, intő, kérő szövegét. Helyesen. Szükség van rá! Hanem hát ezt az „Ébresztő kürtöt“ csak abban az esetben vagyok hajlandó elmondani, ha figyelembe veszem, hogy az a magyar protestáns nép számára készült és így nem lép fel nagy igényekkel. Sietek megjegyezni, hogy éppen azoknak, akiknek szól, igen nagy szükségök van arra, hogy kérjük a nekik szánt művekben azt, hogy ők református keresztyének és nem reform-ök, nem ref.-ek. Szükség van rá, tapasztalásból mondom. Szomorú dolog, de úgy van, hogy hűveink nagyobb része nem tudja szabatosan megmondani, hogy milyen vallású. Nincsen egyetlen gyermek, a kitől, mikor az ismétlődő iskolából kikerül, meg ne kérdezném azt hogy milyen vallású; és hogy röviden ne értelmeztetném vele, hogy mit tesz ez: evangéliom szerint reformált keresztyén vallás.

Szerző egyszerűen felhossa azt, hogy a szocializmus, meg a nazarenizmus ellensége az egyháznak. A szocializmusnak sötét tervei vannak. Miért sötétek azok a tervek? festeni kellett volna egy pár szóval azt a sötétséget, amely vissza riasztaná a hűveket a szocializmustól. Hogy p. o. az oktalan szocializmus a társadalmi renddel, egyházzal, vallással, önmagával, meg általában mindennel való elégedetlenségbe kergeti az embert, ami nagy szerencsétlenség, nagy boldogtalanság. A nazarenizmushoz a nép napról-napra tapad. Megkellett volna mondani, hogy hát nincs pedig rá megállható, elfodható indok. A nazarenizmust, aminthogy úgy is van általában, ábrándozásnak, álszenteskedésnek, farizeuskodásnak kellett volna feltüntetni. Ezt azért emelem ki, mert erre különösebben lett volna szükség éppen ott, a hol szerző lakik; ahol, amint tudom, a szocializmus és nazarenizmus nagyobbára éppen a reformátusok közül toborza hűveit. Mi felénk, ez időszert, hála Istennek, egyik sincs.

Általában nem mond semmi újat. Többször ismétli ugyanazon gondolatot. Az elszomorító jelen sivar valóságát szedi rímekbe. Ez a rímelés aztán elég gördülékeny, világos, könnyen érthető irányú. A rímelést pedig népünk kedveli.

Legközelebb olvastam a Sárospataki Lapokban Péter Mihálynak a főt. Kiss Áron prédikációjáról írt bírálatában, hogy azok közül a beszédek közül egy párt felvitt a szöszékbe s a hatás jó volt. Nem tudnám megmondani határozottan, innen kaptam-e az eszmét. Elég az hozzá, hogy én meg egy Istenházat, s olvasgatást szerető hívemnek adtam oda az „Ébresztő kürtöt“, hogy olvassa el. Azt izente az iskolás fiától, a ki visszahozta a kis füzetet, hogy ha van még belőle, ő is vesz egy példányt. A hatás jó volt. És, ez a fő dolog!

Ajánlom az eléggé, olcsó füzetkét azoknak a figyelmebe, a kik a népies olvasmányok terjesztésétől fáradságukat nem sajnálják. Ne is sajnáljuk; mert igen szép sikert érhetünk el, a mi aztán fáradságunknak édes jutalma leendő.

... nt.

Tompa Mihályról, a mi nagy pap-költőnkől írt *S. Szabó József,* főiskolánk kiváló tollu tanára egy hosszabb értekezést a Protestáns Szemlébe. Az értekezés most könyvalakban is megjelent Hornyánszky izléses kiállításában, kapható 2 koronáért. A becses értekezés bővebb ismertetésére alkalomilag sort kerítünk, addig is a legszívesebben ajánljuk azt olvasóink figyelmebe.

Templomi beszéd elő és utóimádsággal a magyar keresztyénség és királyság, 900. éves fennállásának hálaünnepére. Irtá: Fülöp József körmendi ev. ref. lelkész. Ára 50 fillér. Alig van egyházunk, nemzetünk életében olyan nevezetesebb esemény, történetében évforduló, mely Fülöp Józsefet arra ne indítaná, hogy a készség, a hivatottság által ösztönözött, nyomtatásban is kiadott beszédet ne írja. El kell ismernünk, hogy ez közhasznú, nemes vállalkozás; mert hiszen ha a munka kellő időben jelenik meg nyomtatásban, annak hasznát vehetik a lelkészek, ha mindjárt azt vesszük is, hogy egy megfelelő jó alkalomszerű textust kaphatnak, a mi mindenestre megkönnyíti a különösebb alkalmakon való nem könnyű szolgálatukat azoknak, a kik száz és egy bajjal, gonddal küzdenek, birkóznak. Nekünk úgy tesz, hogy ama nagy jubileumi év alkalmából tartott egyházi beszédnek méltán szolgálhatott alapul a 98.

zsoltár 1-4. verse, mit a szerző találékonysággal választott ki. A főtételt képezi voltaképen maga a szent lecke. I. rész: Miért örülhetünk mi? II. rész: Miben kell méltólag nyilvánulni örömünknek. Könnyen érthető, világos, de közönségesebb felosztás. Nekünk jobban tetszett volna, ha a felosztás szövegszerűbb. Általában minden ó évben használható a bevezetésnek első fele, melylyel szép simán fűzi egybe a második felet, melyben a különösebb alkalomról szól. Az első részben a karácsonyi evangéliumból indul ki s a karácsonyi örömet tetszetős összefüggésbe hozza azzal a tényvel, mely tulajdonképen oka a mi örömünknek, hogy t. i. a magyar nemzet keresztyénné lett. Itt elevenebb színekkel festhetett volna. A második részben, melyben azt kérdezi, hogy miképen kell méltólag örülnünk, annak a variálgatásával felel, hogy: énekeljünk az Urnak új éneket. „Elvonulnak lelki szemeink előtt egy egész századnak, sőt még tovább a befejeződő 1900. és 900. évnek kimagasló eseményei. Ugy, hogy szinte elfogódik lelkünk a benyomások és emlékek sulya alatt“. Hogy ez így történt legyen arra nézve szerző többet tehetett volna az első rész második felében. A beszéd előtt, meg a beszéd után való imádságról azt kell mondanunk, hogy szép könnyed, gördülékeny nyelvezettel megírott fölemelő imádságok. Jobbak, mint a beszéd alakilag, mint tartalmilag. „Megoltalmaztad hazánkat irtó háboruk és belviszályoktól“. Irtó háborukban és belviszályokban ugyanesak bő része volt édes hazánknak. Igenis attól oltalmazta meg hát az Ur e nemzetet, hogy azok között elpusztuljon. Egyébként pedig a prédikációt haszonnal, az imádságokat meg még lelki gyönyörűséggel is olvashatjuk.

... nt.

KÜLFÖLD.

Egy nagyvárosi egyház Svájcban.

— Basel —

Ez a nagyvárosi egyház Basel-város kanton ev. ref. államegyháza, mely önmagában alkot egy egyháztestet.

„Svájci“ ev. ref. egyház, olyan értelemben, mint a mi „magyarországi“ ev. ref. egyházunk, nem létezik. A helvéták földjén istenországát terjesztő ev. ref. egyházgyülekezetek nem képeznek egy külső szerves egységet, tehát nincs egyetemes zsinatjuk, hol egyházi törvényeket: egyházközigazgatási, egyházbirósági, közoktatási törvényeket hoznának. Ennek oka Svájc politikai szervezetében rejlik. A távolból egységesnek látszó kis ország nem csak a multban képezett egy mozaik köztársaságot, de kantonai az 1848-iki, illetőleg 1874-iki törvények után is megőrizték önállóságukat. A kantonok politikai függetlenségéből folyik a református egyházak külön állása is; s egységes „svájci“ ev. ref. egyház helyett, csak „kantonai“ ev. ref. egyházakat, illetőleg államegyházakat találunk magunk előtt.

A mi ezeket a különböző kantonai ev. ref. egyházakat — a közös református hittudaton kívül egybe fűzi, olyant kettőt emelek ki:

A svájci református predikátorok társaságát, mely a mi prot. irodalmi társaságunk vándor gyűléseinek, vagy még inkább nagy lelkészi-értekezleteinknek felel meg, gyűlésein kizárólag egyháztársadalmi s tudományos kérdéseket tárgyal.

Másodsorban a német kantonok egyházai között fennálló concordatumot említem, a mely azonban csak a lelkész-jelöltek vizsgálatára vonatkozik.

Legmagasabb fokú alkotmányos egyháztest tehát a kantonai egyház. Ez a kantonai egyház a kanton után idomulván — Baselben szószoros értelmében: „nagyvárosi egyház.“

* * *

Ennek a „nagyvárosi egyháznak“ szervezetéről a következő törvény szól.

Törvény

Basel-város kanton ev. ref. államegyházának organizatiojáról.

(Basel-város kanton nagytanácsának¹ 1874. jan. 5-iki üléséből)

Első fejezet.

Az egyház-test.

1. §.

Basel-város kanton ev. ref. államegyházához hozzá tartoznak az ev. ref. hitvallású lakosok valamennyien, mindaddig, a míg csak kilépésüket az államegyházból nyomatékosan ki nem jelentették.

2. §.

Basel-város kanton ev. ref. államegyház a város négy s a vidék két egyházközségéből áll. Ezek a következők:

A. a városban.

1. a münsteri egyházközség, vagyis a négy, u. m.: a szt. martoni, a szt. albani, a szt. erzsébeti, a szt. jakabi leány gyülekezetek községe.

2. a szt. péter-templomi egyházközség.

3. a szt. leohardi-templomi egyházközség.

4. a szt. theodor-templomi egyházközség.

B. a vidéken:

5. a riehen-bettingeni egyházközség.

6. a klein-hünningeni egyházközség.

3. §.

(A szavazati jogot állapítja meg)

4. §.

A szavazati joggal bíró egyháztagok választják — a törvényes rendeletek megtartásával — gyülekezetük rendes lelkészeit, zsinati képviselőit, illetőleg egyházaléljáróságok tagjait.

Második fejezet.

Egyházi hatóságok.

A. Zsinat.

5. §.

Az ev. ref. államegyház legfelsőbb képviselete a zsinat, melybe a hat egyházközség mindenike szabadon, a szavazati joggal bíró egyháztagok közül választják képviselőit, oly módon, hogy minden 600 ev. ref. lakos után egy tagot választ. Egy 300 lelket számláló töredék után további egy képviselő választására jogosult.

Az egyházközségek által választandó képviselők számát a kistanács a legutóbbi² hivatalos népszámlálás alapján állapítja meg és minden újabb népszámlálás után revideálja.

¹ A nagytanács Basel-város kanton törvényhozó testülete.

² Basel város kanton kormányzó testülete.

A zsinati-tagok választásánál a szavazati jogosultságnak korlátozása, valamint a választhatók sorából való kizárás — rokonsági kötelekekből kifolyólag — meg nem eshetik.

Az egyházközségek által választandó zsinati tagok választása urnák segítségével és a nagytanács által 1873. marc. 4-én hozott választási törvény rendelkezései szerint történik.

Ezenkívül hivatalból tagjai a zsinatnak:

1. a műnszter-, a szt. péter-, a szt. Iconhard- és szt. theodor-templomi főlelkészek.

2. a kistanácsnak az egyháztanácsba küldött delegáltjai.

6. §.

A zsinati tagok tisztsége hat évig tart.

A zsinati tagok három évenként felerészben újítatnak meg, még pedig az első megújítás — kivételképen — e törvény érvénybe lépése után három évre történik. Az első izben kilépésre eső felerész egyetemes sorsvetés által határozatik meg.

7. §.

A zsinat rendszerint évenként, pünköszt után gyűl egybe; rendkívülieg egybehívható:

a) az egyháztanács határozatából, vagy

b) legalább is 15 tag kívánságára.

Az egybehívás a zsinati elnökség által történik.

A zsinat gyűlései nyilvánosak.

8. §.

A zsinat maga választja elnökét és alelnökét, még pedig három évre, és ezeknek ajánlatára a jegyzőt, vagy jegyzőket; továbbá maga hozza meg házszabályait.

9. §.

A zsinat hatásköre következő:

a) választja az egyháztanács elnökét, továbbá követeit az egyháztanácsba (l. 12. §);

b) dönt az egyháztanács által tisztán egyházi dolgokat, különösen az istentiszteletet, az egyházi vallás-oktatást, a liturgiának, énekeskönyvnek, valamint az egyházi tankönyvnek megváltoztatását illetőleg eléje terjesztett javaslatok felett.

A zsinat határozatait a nagytanácsal közli.

A nagytanács a közlés napjától számított hat hónapon belül a zsinat határozatait vetője által — történjék ez a kistanács javaslatára, vagy akár valamely petitióra — érvényen kívül helyezheti, ha ezt az állam vagy az államegyház fennállása érdekében szükségesnek látja;

c) vegyes egyházi dolgokban javaslatait és kívánságait a kistanácshoz benyújtja;

d) rendes ülésében elfogadja a jelentéseket az egyháztanács intézkedéseiről és ennek számadásait az esetleg rája bizott egyházvagyonról jóváhagyja;

e) eljárásairól a nagytanácsnak évenként jelentést tesz.

10. §.

A zsinati tagok tisztán egyházi ügyekben javaslatokat tehetnek, melyeket a zsinat vagy elvet, vagy véleményadás végett az egyháztanácshoz utasít.

11. §.

A zsinat költségeit a titkárság az elnök láttamozásával és a tételek pontos felmutatásával az egyház és iskolai javak felügyelőségéhez terjeszti be, a mely által azok kifizettetnek.

B) Az egyháztanács.

12. §.

Az egyháztanács kilencz tagból áll, még pedig:

a) hét a zsinat által választott tagból; ezek közül három lelkész, egy rendes theol. professor és három világi. E hét tag közül választja a zsinat az egyháztanács elnökét;

b) két — a kistanács kebeléből delegált református tagból; ezeknek egyike mindig az egyházi és iskolai javak felügyelőségének elnöke. E kettő közül választja az egyháztanács az alelnököt.

13. §.

Az egyháztanács tagjai 6 évre választatnak, e határidő lefolytával újra választhatók.

14. §.

Az egyháztanácsot az elnök hívja egybe mindannyiszor, a hányszor csak a tárgyalásra váró ügyek megkivánják, avagy ha az összehívást három tag írásban kéri.

15. §.

Az egyháztanács által hat évre választott jegyző az üléseken a jegyzőkönyvet vezeti s a határozatokat fogalmazza. A hat év letelte után újra választható.

Az egyháztanács részére az egyház és iskolai javak felügyelőségénél ezer frankig hitel nyittatik.

16. §.

Az egyháztanács munkaköre következő:

a) a concordatumot kötött kantonok vizsgálati bizottságába magarészéről a cenzort és helyettesét megválasztja és a hittanhallgatókat a vizsgálatra fölterjeszti. E közös bizottságban megvizsgáltakkal a concordatum szabályai szerint jár el;

b) joga van továbbá az itteni ministeriumba* más theologusokat is fölvenni; esetek szerint vizsgálati bizottságot nevez ki, ha e vizsga csupán a kantoni templomi szolgálatokra vonatkozik;

c) joga van alkalomadtán egyházi törvények felállítását, vagy megváltoztatását célzó javaslatokat tenni, melyeket, ha tárgyuk vegyes egyházi természetű — a kistanácshoz, ha tisztán egyházi természetű a zsinathoz terjeszt föl;

d) végrehajtja a zsinat határozatait, valamint azokat a vegyes egyházi természetű megbízásokat, melyeket a kistanács küld hozzá.

e) föl hívja ugy a lelkészi testületet, mint az egyházjelöljáróságokat vélemények adására, ugyszintén tevékenységökről szóló jelentések tételére; ez utóbbiakat a zsinathoz intézendő jelentésében felhasználja.

f) segédlelkészségeket szervez, azokat betölti; ő választja a segédlelkészeket; ajánlja a hadseregbeli lelkészt a katonai hatóságnak; mindezeket a fennálló törvények tekintetbe vételével;

g) figyelemmel kíséri a lelkészeket hivatalos eljárásukban.

Azokat, a kik felavatási fogadalmuk vagy hivatali kötelességeik ellen hibáznak, felelősségre vonhatja, szükség esetén őket a lelképásztori teendők végzésétől eltilthatja; kötelességökről következetesen elfeledkezőket hivatalukból való elbocsátásra,

az önvétükön kívül alkalmatlanokat a törvényes szabályrendeletek megtartásával nyugdíjazásra a kistanácshoz teszi át;

* A „ministerium“ tagjai lehetnek Basel-város kanton területén lakó lelkész jellegű tanárokon kívül a s. lelkészek, kórházi-, fegyintézet-, stb. stb. lelkészek.

b) általános egyházi célokra tett adományok és ajándékok kezelésére bizottságot állít fel, melyet ellenőriz, s a melytől a zsinathoz teendő jelentés céljából számadást vesz.

i) egyáltalában — gondoskodik az egyház jólétéről és abban a jörendnek fenntartásáról.

C) Egyházjelöljáróság.

17. §.

A hat egyházközség mindenikének van egy egyházjelöljárósága, ez áll:

a) az egyházközség által választott lelkészből, vagy lelkészekből

b) az egyházközség által választott zsinati képviselőkből.

Azokban az egyházközségekben, hol a fentebbi összeállítás szerint az egyházjelöljáróság kevesebb mint három tagból állana, az egyházközség az egyházjelöljáróság tagjainak számát a maga kebeléből választás útján háromra egészíti ki.

18. §.

Az egyházjelöljáróság elnöke:

a város gyülekezeteiben a főlelkész,

a vidék gyülekezeteiben a lelkész.

A város gyülekezeteiben a segítő lelkészek egyike hivatali rend szerint a titkárságot látja el.

A vidék gyülekezeteiben a segítő lelkészek egyike hivatali rendszerint a titkárságot látja el.

A vidék gyülekezeteiben a jegyzőt az egyházjelöljáróság választja.

(Folyt. köv.)

Peregrinus.

NEKROLOG.

id. LÁNCZY JÓZSEF.

(1831—1901.)

Alig hantoltuk fel jó öreg bátyánk Bereczky János hetei lelkésztársunk sirhalmát, már is új sír körül állottunk meg a szomszéd M.-papi-i temetőben, s ebbe a sírba temettük be az igaz — hiterős kálvinista lelkipásztor, — a 48/49-iki hős kor rettenthetlen bátorságú harcosát s szíve utolsó dobbanásáig hű hazafit, a legjobb szívű emberbarátot, végre a rajongásig szeretett családnak éltető napját: idősb Lánczy Józsefet.

Ritkulunk, fogyunk!

Rövid két év alatt négy halálozás történt tiszaháti lelkészi körünkben. A két életerős, lánglelkű bajnok: Vajass Sándor és Zámory Béla után, most két veterán: Bereczky János és id. Lánczy József, s mind a négy közvetlen szomszédomban. Ha kissé rossz kedélyhangulatban vagyok s eszembe jut, hogy ezelőtt pár évvel mind a négy pályatárs házában körgyülesünkön minő kitarással, minő kedvvel munkálkodtunk reformált egyházunk közjaváért, boldogságáért, s hogy alig lehetett külömbiséget tenni, melyik a vénebb, mert a lelki láng mind a négyben ifju volt, s most azok a meleg ajkak, s forró szívek itt pihennek szomszédomban némán, meghidegülve, ha mindezek eszembe jutnak, s hozzá még azt is elgondolom, hogy a mostani zordon tél idején hivatalos egyházlátogatói útamban járva-keelve

a kárpátok tövében a néhány év óta divatos muszka szél (lehetne halál szelének nevezni) engem is meglegyintett, bizony-bizony azt üzenhetném én néktek emléketekben is szeretett és áldott barátaim: nem sokára ott lesz közöttetek az ötödik is!

Amde nem subjectiv érzelmeket papirosra vetni, hanem életrajzot írni parancsol most a kötelesség! Im eleget tesztek neki, igyekeztvén röviden megrajzolni id. Lánczy József munkás, sikerdús élettörténetét!

Id. Lánczy József született Beregvárnegyében Gulácson 1831. év Január 28-án Lánczy Kiss Lánczy Gábor és halábori Matólesy Medéna régi nemes szülöktől. A vallásos telküetű szülők egyetlen gyermeküket gondosan hasonló vallásosságban nevelték. Népiskolai éveit Gulácson végezte az akkori s.-pataki főiskolából kikerült akademikus rektorok vezetése mellett. 1841. évben szülői Debrecenbe vitték, de ott csak félévig maradt, édesatyja kívánságára S.-patakra ment tanulmányait folytatni, ott is maradt azután is mindaddig, míg nem a 48-iki események az ő tanuló pályáját is félbe szakították. A lánglelkű költő „Talpra magyarja,” s a harci riadó lángra gyújtotta — úgy mondja ő maga életírásában — az úgy is tüzes vérű szabadságért lelkesedő pataki ifjuság szívét is, s a ki tehette kardot, puskát fogott s elindult a nagy a szent harcra. Az ő lelke fájt, szíve vérzett hogy nem mehetett velők, mert ő még nem odavaló volt. De nem tudott nyugodni, valami vonzotta, lelke ösztönözte, hogy ne legyen gyáva, s végre is a 17 évet még be sem töltött gyermek ifjut bevették a beregi önkéntes századba, s ifju szívében félelmet nem ösmerve, hősiiesen küzdötte végig a szabadságharcot, részt vevén huszonegy nagy és több apróbb csatában. Budavár ostrománál már őrmester volt, a komáromi kapitulációnál pedig tiszthelyettes. Hogy azután mi történt? leírnom nem szükséges, tudjuk mindnyájan. Bánattal, keserűséggel eltelve lelkében haza jött ő is a kipusztított szülei hajlékba, s várta a jobb jövőt. Az 1851/2. iskolai évben visszament S.-Patakra tanulmányait folytatni, s azt be is végezte, halgatva előbb jogot, majd theológiát. Akademikus rektor-nak Mező-Váriba ment, hol egy és félévig szolgált, innen Bereg-Rákosra rendeltetett káplánnak, itt két évig, Barkaszon egy évig káplánkodott, innen ismét visszahelyeztetett Váriba káplán-tanítónak, hol az em. jegyzőkönyv tanúsága szerint a latin nyelvet is kitünő sikerrel tanította. Kápláni vizsgát 1857-ben tett Debreczenben, ugyanott tette le a 2-ik u. n. szenteiési vizsgát is 1863-ik évben.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tanárválasztás.** Főiskolánk tanári kara két kiváló tanerővel szaporodott. F. hó 2-án ült össze az egyházkerületről kiküldött tanárválasztó bizottság, hogy döntsön a latin-görög és magyar-latin gymnasiumi tanszékekre beadott pályázatok fölött. A görög-latin tanszék az S. Szabó József tanszéke volt, aki tudvalevőleg az Elek Lajos távozásával megürült vallástanári tanszékre ment át; erre egyhangúlag *dr. Szeremley Bélát*, néhai Szeremley József alsószabolcsi esperes kitünő képzettségű fiát választotta meg a Bizottság. A latin-magyar tanszék a helyettes tanári állásból ujonnan rendszerezített tanszék; erre 12 szóval 4 ellenében *dr. Csűrös*

Ferencet, főgymnasiumunknak már két éven át kiváló helyettes tanárát helyezte a bizottság többségének bizalma. Mindkettő a tanári kar jelöltje is volt, úgy, hogy ez alkalommal örvendetesen találkozott a tanári kar és a választó küldöttség véleménye. Szívünkben gratulálunk úgy a megválasztott tanároknak mint főiskolánknak a szerencsés és sokkal biztató választáshoz!

— **A tanári javadalmazás rendezése.** Folyó hó 2-án megtartotta a főiskolai igazgató tanács azt az ülést, melynek főtárgya a májusi egyh. ker. közgyűlés 537. jkvi sz. a. kelt határozata alapján a tanári törzsfizetés legmagasabb fokozatának életbeléptetése következtében a gymnasiumi és tanítóképezdei tanároknak a fokozatokba való beosztása. Magasabb fokozatba helyeztettek át Kovács Lajos, Bakos Tibor és Somogyi Pál tanítóképző intézeti, továbbá Sinka Sándor, K. Kiss József, Elek Lajos (3 óra), Nagy Elek, Kulcsár Endre, Török Péter gymnasiumi tanárok. Ezek szerint rövid négy év leforgása alatt keresztül lehetett vinni a ft. egyházkerületi közgyűlés 1897. évi 183. sz. a. kelt végzésében kontemplált fizetésrendezést, olyan módon, hogy az akadémiai tanárok alapfizetése (a lakbéren kívül) 4000 koronára, a gymnasiumi és tanítóképző intézeti tanároké (szintén a lakbéren kívül) 4 fokozatban 2400, 2800, 3200 és 3600 koronára emelkedett; és így immár csak a korpótlékok kiegészítése vár a megvalósításra. Lehetetlen újból meg újból a legnagyobb elismeréssel meg nem emlékeznünk arról, hogy a rendezés nagy művelésének kezdeményezése, valamint annak sikeres keresztülvitele egyházkerületünk mély belátású főgondnokának, gróf Dégenfeld Józsefnek a műve, ki az ellenkező áramlattal szemben a főiskola magas hivatásának minden irányban való biztosítása érdekében a tanári javadalmazások korszerű rendezésének ügyét diadalra vezette, miáltal újabb hálára kötelezte úgy a tanárkart, mint azokat, kik főiskolánknak s ezáltal a protestáns tanügynek igaz barátai.

— **Káplántartási (h. lelkészi) átalány.** Az 1901. évre a következő egyházak lelkészei részére van utalványozva a címben jelzett átalány: Borus Lajos Tiszalök 125 k., Láposy János Tiszaeszlár 110 k. 32 fil., Bartha András Kiskereki 98 k. 01 fil., Elek Dániel Eör 125 k., Szobonya József Jármí 62 k. 50 fil., Abaházy Lajos Fornos 75 k., Bedrich József Szemlak 125 k., Öry Tamás Tiszaköröd 468 k. 73 fil. Összesen 1189 k. 56 fil. Tisztelettel kérem föl a nevezett nt és t. lelkész urakat, hogy az előző alkalommal már küldött nyugtamintához alkalmazkodva mielőbb küldjék be a szabályszerűen felbélyezett nyugtát kifizetés végett az egyházkerületi pénztári hivatalhoz. Debreczen, 1901. július 2-án. Rózsa Sándor egyházkerületi pénztárnok.

— **Rövid nyilatkozat.** E lapok legközelebbi számában 405. hasáb csillagjegyzete alatt Hodossy úr azt állítja, hogy a Sárospataki Lapok 1900. évf. 47. számában az ő művéről megjelent bíráló cikket „Orgonista” álnév alatt én irtam. Tudomásul kérem venni, hogy *nem én irtam.* Megmerem én azt nyiltn a saját nevem alatt is írni, amit akarok; arra meg semmi szükségem nincs, hogy két hónapig gondolkozzam, még pedig erősen gondolkozzam „egyetlen mentő ok” kitalálása felett olyan kérdésben, mely előttem két évtized óta minden oldalról tisztán és világosan áll. Különben is a Hodossy-féle *50 templomi éneket* már jelentéktelenségénél fogva sem tartottam behatóbb bírálatra érdemesnek, s róla soha egyetlen szót sem szólottam volna, ha arra e lapok szerkesztője egyenesen fel nem szólít, s az én véleményemet a közönség tájékoztatása végett nem provo-

kálja. Bezzeg igyekezett ezután Hodossy úr a művecskéjével kapcsolatos zenei kérdéseket felszínen tartani s egyetlen bíráló észrevételt sem hagyván viszonzás nélkül oly éktelen lármát csapott 37 lapra terjedő füzetcskéje mellett, hogy az már szinte botrány számba megy. Midőn még azt jegyzem meg, hogy a Sárospataki Lapok szerkesztőségét felkértem, hogy a szerzőség kérdésében nyilatkozni sziveskedjék, jelzem egyidűjeleg, hogy mihelyt időm engedi, az utóbbi két cikkre érdemben is válaszolni fogok. Szügyi József.

— **Nyilatkozat.** Szügyi József úr kérésére kijelentem, hogy a „Sárospataki Lapok” 1900. évi 47. számában a Hodossy Béla könyvéről szóló s „Orgonista” álnév alatt megjelent bírálatnak nem ő, hanem más a szerzője, megjegyezvén, hogy kissé különös tapasztalatkeresés idegen nevű írónak találmra megállapítása H. B. ur részéről. Kelt Sárospatakon, 1901. július 2. Dr. Tüdös István a „Sárospataki Lapok” szerkesztője.

— **Értesítés.** A nagyváradai ev. ref. leányintézetben a jövő 1901—902-ik isk. év folyamára leendő elhelyezés iránt a születési-, iskolai-, orvosi- és újra oltási bizonyítvánnyal szabályszerűen ellátott kérvények az intézet igazgatója címen a *f. 1901. évi augusztus hó 1-ig* nyújtandók be. A szervezési szabályzat értelmében felvehetőek azon növendékek, akik tanulmányaikat vagy a községi polgári leányiskolában vagy a róm. kath. tanítónő vagy óvónőképző intézetben végezni akarják. Az évnegyedes vagy igazgató bizottsági engedéllyel havi részletekben fizetendő ellátási díj a tiszántúli ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek és tanítók gyermekei részére 300 kor, más társadalmi állású vagy más egyházkerületben lakó ev. ref. és ág. hitv. gyermekeknek 400, s egyéb hitfelekezettűeknek pedig 500 korona, amelyhez kötelezett járulék gyanánt, orvosi tiszteletdíj és mosatási költség fejében 30 korona számítandó. A nyelv és zeneoktatás külön díjazást igényel. Megjegyeztetik, hogy a fentebb kitett határidőn túl történő jelentkezések csak abban az esetben vehetők figyelembe, ha a kellő létszám még el nem éretett. Megkeresésekre az igazgatónk készséggel ad felvilágosítást. Nagyváradon, 1901. évi június hó 27-én. Az igazgató bizottság.

— **A hol a baptisták zsák-utcába szorultak.** Sok magyar református lelképásztornak gyűlt meg már a baja a nazarénusokból baptistákká vedlett rajongókkal. Volt velök dolga elégszer e sorok írójának is s ismertünk olyan tisztársat, ki a baptisták szemérmelenségének valóágos betegje lett. Pedig elvégre is minden szeg megtalálja a maga kalapácsát s kiki amely bűnben vétkezik abban bűnhődik. Ez az igazság kezd beteljesedni a boroszlói baptista atyafiakon is. Hiába! Az alföldi paraszt jól tudja, hogy mikor a hőrcsögök és egerek tulságosan elszaporodnak, rendszeren fellépnek bizonyos paraziták is, melyek aztán amazokat rövid idő alatt elpusztítják! Boroszlóban ugyanis az adventisták (kik nálunk az erdélyi részekben is mutatkoznak!) ma már meglehetősen gyülekezetet alkotnak s ezeknek a prédikátora a napokban nyilvános vitára hívta ki az ottani baptista gyülekezet prédikátorát. Az érdekes kihívás szövege a következőleg hangzik: „Tisztelt uram! Sokszor megtörtént hogy az általam képviselt adventisták tanai privatim úgy mint nyilvánosan az önök templomában tévtannak, tévelygésnek, illetve irásellenesnek bélyegeztettek. Kísérlet tétetett arra is hogy röpiratok által az adventistákat hamis világitásban tüntessék fel. S ezen röpiratoknak terjesztése folytán az azokban foglalt állításokkal ön is egyetértett. s dacára annak, hogy én önt személyesen felvilágosítottam, hogy az említett iratokban foglalt előadás a

Tájékoztatásul megjegyeztetik, hogy Kun-Csorba a legközelebbi anyaegyházhoz 16 kilométernyire van, ez tette szükségessé az egyház szervezését, s ez nyújt reményt ahhoz, hogy a lelkészi javadalomra kongrua lesz kieszközölhető.

Megjegyeztetik továbbá, hogy midőn majd a politikai község kezelése alá veszi azon végrendeletileg hagyományozott 106 katasztrális holdnyi iskolai alapítványi földet, melynek évi fele jövedelme a végrendekezés szerént mindenkor református tanítói javadalmasra lesz a község által kiszolgáltató : a javadalom tanítói ágának emelkedése, esetleg a tanítói állomás külön választását eszközölheti.

Megjegyeztetik végre, hogy a jelenleg 8400 holdnyi határban levő, mintegy 220 tanyából álló nagyközség mostani kulturális központja a fegyverneki vasutállomástól részben kőuton, mintegy 5—6 km.-nyi országuton érhető el; ugyde remélhető, hogy a megyei hatóság újabb közbelépése siettetni fogja e kulturális központ helyének végleges megállapítását s azzal együtt a négy éves község régi óhajának, az utcások keletkezésének lehetőségét; s valószínű, hogy e végleges hely a vasutállomá hoz közelebb állapittatik meg. Ennek megtörténtével a község tanterem-inaházat magába foglaló, lelkész-tanítói laképitéshez 4000 korona segélyvel fog járulni.

A községben magánygyógytárat tartó orvos is lakik, a község által rendszeresített orvosi állomáson.

A megválasztandó lelkész-tanító köteles hivatalát folyó évi október 1-én elfoglalni s a hevesnagykunsági papi gyámintézetbe belépni.

A tanítói oklevéllel is felszerelt pályázati kérvények folyó évi augusztus 3-ig Dorogi Lajos espereshez-Kisujszállásra küldendők.

Debreczen, 1901. Julius 5.

Kiss Áron
püspök.

Segédlelkészt keresek.

Évi fizetés 500 korona és teljes ellátás. Ajánlközást kérek címemre küldeni.

Fábiánháza, (Szatmármegye) 1901. július. 1.

Asztalos Kálmán
ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A karcagi ev. ref. hat osztályu gymnasium fentartó testülete pályázatot hirdet az ujonnan létesített helyettes tanári tanszékre. Pályázhatnak oly tanárok, illetőleg tanárjelöltek, kik ev. reform. vallásuak s a classica-philologia esetleg a magyarlatin nyelvi tanszékre szereztek, vagy készülnek szerezni képesítést.

Ezzel a helyettes tanári tanszékkel 1600 korona évnegyedenként előre fizetendő javadalmasítás van összekötve; megjegyeztetik, hogy az intézet közel jövőben várható tovább fejlesztése idején e tanszék rendszeresített fog.

A keresztlevéllel, képesítésre, eddigi szol-

gálatra, katona kötelezettségre, egészségi állapotra vonatkozó bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok 1901. július 25-ikéig a karcagi ev. ref. egyháztanácshoz címezve alulirothoz nyújtandók be.

Karcag, 1901. július. 1.

Hajnal Elek

ev. ref. lelkész. gymn
igazgató tanács elnöke.

1—2

Pályásat.

A lemondás folytán üresedésbe jött, államilag segélyezett *pankotai* ev. ref. vegyes iskola kántortanítói állomására egy okleveles tanító kerestetik. Fizetése: tisztességes lakás kerttel, 16 hold szántóföld, 16 méter tűzifa, tandij minden tanköteles gyermek után 2 k; (más vallásuaktól havonként 1 kor.) kántori stóla 40 k; államszegély 428 k; korpótlék 100 k. Kérvények a kellő okmányokkal ellátva alólirt lelkészi hivatalhoz f. évi augusztus 10-ig benyújtandók; az állomás szeptember hó 1-sőn elfoglalandó, s egy próba év után lesz véglegesítendő. Személyes megjelenés előnyvel bír.

Pankota, 1901. július hó 3-án.

Kócsa Károly
ev. ref. lelkész.

Pályásat

A debreceni „jótékony-nőegylet“ VI. osztályu árvaházi elemi leányiskolájához egy lemondás folytán megüresedett rendes tanítónői állásra pályázatot nyit.

Javadalma: bentlakás és teljes ellátás az intézetben, s ezenkívül 600 (Hatszáz) korona készpénz, a nőegylet pénztárából havonként előre fizetve.

Az állomás f. évi szeptember hó 1-én foglalandó el.

A megválasztott egy évi sikeres működés után állandósittatik. Köteles az iskolában mindig a hat osztályt összesen mintegy 25—30 növendéket tanítani s az iskolán kívül az intézeti növendékeket az árvaházi szabályzat értelmében lelkileg gondozni és nevelni. A tanév bezárása előtt állását el nem hagyhatja.

Bár mely vallásu okleveles tanítónők kellel felszerelt kérvényüket 1901. augusztus hó 1-jéig nyujtsák be alulirothoz.

Debreczen, 1901. július hó 1.

Veressné Szathmáry Terés
nőegyleti elnök.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-uteza 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csőrendszer szerint, golos-lárával. Biztos működésért még a **legnedvesebb templomban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzeltető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

RÉGI ORGONÁKAT

átalakítás, javítás és hangolásra a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházaról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hos zu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a átványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árúi versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főter, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközöltetnek.

Pontos ezimre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!